

Vandringsguide Wibecksleden

Så här fungerar det:

- Utmed leden finns stolpar med nummer
- I handledningen finns text till motsvarande nummer
- Kombinera texten med det du ser i verkligheten

Ha en bra dag i naturen önskar personalen på Store Mosse Nationalpark.

Om du inte vill behålla handledningen så var vänlig och lägg tillbaka den i lådan till andra besökare, tack!

Wibecksleden

Wibecksleden är anpassad för barnvagnar, rullstolar och synskadade. Det är 600 meter ut till rastplatsen där det finns bord och bänkar med utsikt ut över gungflyet. Från Wibecksplatsen ansluter Gungflyleden som fortsätter till Östra Rockne nästa parkeringsplats mot Värnamohållet. Leden har fått sitt namn efter professor Edward Wibeck som föddes 1877. Han var en pionjär när det gäller naturskydd och han kämpade hårt för bevarandet av "Kävsjö mosse" som det här området kallades då.

1

Rotvälta av tall, från stormen Gudrun 2005. En rotvälta där hela trädet sitter kvar är ofarlig då den inte kan slå igen. Däremot finns risken att få nedfallande sten i huvudet om man går intill vältan. Grus och sand som följt med rötterna upp är ett livsvillkor för skogens hönsfåglar, t.ex. tjädern som äter tallbarr på vintern. Fåglar har inga tänder utan använder grus till att mala sönder barren med, och grus följer ofta med rotvältan upp och finns där i serveringshöjd under vinterhalvåret.

2 Stående död tall

Stående död tall

Denna tall är död sedan många år och bidrar nu till den biologiska mångfalden = rikedom av arter, genetisk variation inom arter, samt mångfalden av ekosystem. Titta noga på stammen - där syns små runda hål. Det är kläckhål där små skalbaggar kläckts och krupit ut. De olika mönstren på stammen är larvgångar där skalbaggen, när den var larv, kröp omkring och åt sig mätt på allt det goda som växer mellan veden och barken. Olika arter lämnar olika spår efter sig.

3 Låga

Låga

Låga kallas ett dött träd som fallit till marken. En låga innehåller ofantligt mycket mera biologiskt liv än ett levande träd. Svampar, insekter, mossor och lavar lever på resterna och tillgodogör sig näringsämnena i trädet under många år. Till slut är trädet helt förmultnat. Alla delar av trädet har återgått till marken där trädet föll, eller blivit mat åt olika djur och växter.

Användning av död ved

Mat: Svampar lever av veden. Insekter äter innerbark, ved, svamp, larver och andra insekter. Fåglar äter insekter och larver.

Växtplats och boplat: För lavar, mossor, myror, bin, insekter, fåglar med flera.

Skydd: Mot torka, kyla, och som övervintringsplat för insekter, snäckor, ryggradsdjur och maskar.

Konstruktionsmaterial: Getingar tillverkar sina bon av trä.

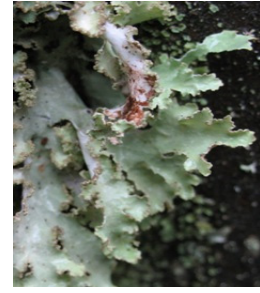
4 Lav på lutande träd

Skägglav
(*Usnea filipendula*)

Blåslav (*Hypogymnia tubulosa*)

Näverlav
(*Platismatia glauca*)

På gamla träd hittar man många olika sorters lavar. Lägg märke till att lav och mossa växer helst på den delen av det lutande trädet som får regnvatten på sig. Det är där den får sin näring.

Det är bara 100 år sedan man upptäckte att en lav består av en förening mellan svamp och alg. Lav är mycket känslig för luftföroreningar. Vissa sorters lav till exempel lunglav klarar bara av att växa där finns riktigt ren luft. Därför hittar man sällan lav på träden i städerna.

5 Sprängticka på björk

Sprängticka
(*Inonotus obliquus*)

Björkticka
(*Piptoporus betulinus*)

Sprängticka, den svarta utväxten på stammen på björken är en svamp som heter sprängticka. Innanför det svarta skalet finns själva svampen. Den är brun och mycket hård. Sprängticka används mycket som medicinalväxt i Ryssland. Den kallas där för **Chaga**. Den lär vara bra mot alla sorters magproblem, den kan drickas som te, och smakar riktigt gott. Den har använts som medicin mot olika sorters cancer sedan 1700 talet.

Björkticka: björktickan har en antibiotisk effekt, d.v.s. den dödar bakterier.

Kul att veta: "Ismannen" som man hittade efter 5000 år i alperna hade en bit björkticka i sitt halsband. Ett sätt att använda björkticka är att doppa björkticka i hett vatten och göra te, det lär dock inte vara någon gastronomisk läckerhet. Björktickan användes förr som nåldyna.

6 Pors, blöt skog och hackspettar

Pors (*Myrica gale*)

Mindre hackspett
(*Dendrocopos minor*)

Foto: Lars Pettersson

Här vid kanten av diket växer pors. Det är en ganska lågväxt, starkt doftande buske, den kan bli upp till en meter hög. Grenarna är rödbruna. Pors blommar på bar kvist, i april-maj, med små rödaktiga blommor.

Smular man sönder bladen luktar det starkt. I den formen är pors enligt vissa användbar som myggmedel. Pors har även använts för att tvätta sår, och mot huvudvärk, skabb och svullnader. Det är också en uppskattad snapskrydda.

I det blöta området är det björksumpskog, med en hel del döda björkar. Så här såg det kanske ut i kanten av Fornbolmen för 6000 år sedan. Här finns chansen att se mindre hackspett klättra omkring och leta efter goda insekter på de döda björkstammarna. Det är den minsta av våra hackspettar, bara 14 – 15 cm lång, ungefär som en bofink. Ett 40 - 50 ha stort lövskogsområde med mycket gamla och murkna träd, är vad den mindre hackspetten behöver för att kunna häcka framgångsrikt.

Idag finns det endast cirka 5000 par kvar i Sverige. Mindre hackspettens favoritskog är äldre vildvuxna lövskogar. Boet hackas ur i ett murket lövträd.

Sommartid lever mindre hackspetten ett ganska behagligt liv, den äter insekter, t.ex. bladlöss, myror, flugor fjärilar, skalbaggar och sländor, som finns i överflöd.

Men på vintern har den samma problem som den tretåiga och den vitryggiga hackspetten, den är tvungen att hitta sin mat i döende och död ved. Detta är ett problem för hackspetten i dagens välstäddade skogar, men här i nationalparken städar vi inte bort den döda skogen så här trivs hackspetten alldeles utmärkt.

7 Mossor

Granvitmossa
(*Sphagnum girgensohnii*)

Stor björnmossa
(*Polytrichum commune*)

I diket växer olika sorters vitmossa och på lite torrare mark intill växer björnmossa.

Stor björnmossa är en av Sveriges största mossarter. Stammen är kraftig och fibrerna från den har använts t.ex. till att göra små borstar. Björnmossornas blad liknar barr. Björnmossa kan ensam täcka stora områden i näringsfattiga kärr och sumpskogar. Björnmossa är en mycket omväxlande art och den kan växa på många andra ställen också.

Vitmossa: det finns nästan 50 olika arter av vitmossa i Sverige. På Store Mosse finns ungefär 20. Vitmossan är uppbyggd som ett träd till formen, det är en stam med sidogrenar, och högst upp ett huvud eller krona. Vitmossan är själva basen i en mosse. Det är den som så småningom utvecklas till torv. I en mosse är vattnet nästan syrefritt och dessutom så näringsfattigt att bara ett fåtal arter klarar av att växa där. Bara en mindre nedbrytning sker, de döda växterna förmultnar inte utan ligger lager på lager och blir till torv efter några tusen år. Här i diket och kärret växer olika arter av vitmossa.

8 Matplats för spillkråka

Tall
(*Pinus sylvestris*)

Spillkråka
(*Dryocopus martius*)
Foto: Lars Pettersson

Spillkråka, i den här gamla tallen har spillkråkan hackat hål, när den letat efter myror och annat godis inne i stammen. Spillkråkan är den största hackspetten vi har i Sverige. Den kan bli drygt halvmeter lång, är helt svart men med en röd fläck högst upp på huvudet. Spillkråkan finns i hela Sverige utom i fjällen. Den bygger egna bon och hackar ut ett nytt hål nästan varje år, till glädje för andra fåglar som då kan hitta färdiga bostäder att flytta in i. Spillkråkan är en stor fågel och behöver grova träd, helst asp eller tall.

Klockljung (*Erica tetralix*)

Längs med leden mellan bron och rastplatsen växer det klockljung på flera ställen. Det är ett lågväxt vintergrönt ris med rosa blommor som sitter i flock.

9 Rastplatsen

Rastplatsen ligger på en liten ö som sticker upp i myren, till och med urberget syns på några ställen. Här är det en näringsrik moränmark. Det ser man genom att granarna har växt sig höga och kraftiga. Den öppna marken närmast är ett kärr och längre ut har det bildats ett gungfly. Gungflyet består av ett växttäck som sitter ihop av rötter och växtlighet. Alltsammans flyter på Kävsjöns vatten.

Före år 1840 var detta kanske en liten kobbe i Kävsjön. Det året sänktes vattennivån cirka en meter, då var det fattiga tider och människorna behövde mer mark att odla på. Här ute på gungflyet skördades starrgräset och man använde hästar att köra iland det med. När det blev så blött att hästarna sjönk i gungflyet, bar man iland skörden för hand.

Här tar den anpassade leden slut. Nu är det samma väg tillbaka. Hoppas du haft en trevlig dag.

Den gamla tallen på bilden stod som ett monument över flydda tider där den vakade över flora och fauna såväl som över våra gäster i parken. Vintern 2008 föll den omkull.